

**Refuzul unei trimiteri
preliminare referitoare la
interpretarea articolului 47
din Carta DFUE: lipsa de
utilitate a întrebărilor**

Dr. MIHAELA MAZILU-BABEL

Exemplu de caz

- Refuz al Curții de Apel București din decembrie 2017 de a realiza o trimitere preliminară
- Justițiabilul invocase necesitatea sesizării cu privire la interpretarea articolului 47 din Carta DFUE
- Acțiune în revizuire pentru motivul special prevăzut în L. 554/2004

Planul prezentării

- Punerea în oglindă
 - a conținutului întrebărilor propuse și a argumentelor justițiabilului

Versus

- Motivarea din încheierea de refuz coroborată cu cea din decizia de respingere a acțiunii în revizuire ca inadmisibilă

Și apoi

- Jurisprudența CEDO posibil încălcată
- Jurisprudența CJUE posibil încălcată

Ce s-a dorit să se supună revizuirii?

- Decizia Curții de Apel București prin care se declarase drept inadmisibilă acțiunea în contestarea legalității unui proces verbal fiscal
 - arătase că un astfel de proces- verbal **nu reprezenta un act administrativ fiscal capabil să fie supus unui control separat de decizia de impunere** - ce ar putea surveni ulterior
 - Faptul că se instituiseră măsuri asiguratorii nu putea să schimbe acesta aspect
 - Faptul că se făcuseră declarații de creanță într-o procedură de insolvență nu schimba acest aspect

Ce a invocat revizuentul?

- Că printr-un astfel de raționament, Curtea de Apel București încălcă art. 47 din Carta DFUE
- Dreptul Uniunii impunea să se considere drept admisibilă acțiunea în anulare deoarece procesul-verbal fiscal reprezenta **un act cauzator de prejudicii** în sensul jurisprudenței CJUE incidente
- S-a invocate hotărârea **Oleificio Borelli/Comisia și C-562/12, paragr. 75**

Ce zice C-562/12 paragr. 75

- 75 În plus, trebuie amintit că **cerința unui control jurisdicțional al fiecărei decizii a unei autorități naționale constituie un principiu general al dreptului Uniunii**. În temeiul acestui principiu, revine instanțelor naționale sarcina de a se pronunța cu privire la legalitatea unui act cauzator de prejudiciu și de **a considera admisibilă acțiunea formulată în acest scop**, **chiar dacă normele de procedură interne nu prevăd o astfel de acțiune într-un asemenea caz** (a se vedea în acest sens Hotărârea Oleificio Borelli/Comisia, EU:C:1992:491, punctele 13 și 14).

Continuare susțineri reclamant- revizuent

- dreptul Uniunii impunea instanței să considere admisibilă respectiva acțiune în anulare a procesului-verbal fiscal deoarece **“actul ce a făcut obiectul litigiului constituia un “act cauzator de prejudicii” în accepțiunea mai largă dată de CJUE decât norma internă** (Codul de procedură fiscală sau Legea 554/2004), astfel că **accesul la justiție trebuia asigurat de instanța care a pronunțat soluția de respingere cu încălcarea principiilor mai sus rezultate din Cartei DFUE și jurisprudența relevantă a CJUE dată în interpretarea Cartei**

Continuare susțineri revizuent

- este necesar să fie asigurat **dreptul de acces la instanța de contencios administrativ pentru a se putea aprecia pe fond legalitatea actului**, independent de momentul în care ar fi emisă sau atacată injustiție decizia de impunere - ca act final al controlului” din moment ce procesul verbal nr. 5727/22.10.2013, prin **efectele sale juridice, atât directe, cât și indirecte i-au produs vătămări importante**, afectând grav activitatea în ansamblu a societății, nu numai dreptul de deducere a T.V.A”

În subsidiar, a solicitat realizarea unei trimiteri preliminare

- “Constituie un „act cauzator de prejudicii” („a measure adversely affecting that person”), în accepțiunea pe care i-o oferă jurisprudența iterativă a Curții de Justiție a Uniunii Europene, un proces-verbal de control, cum este cel din litigiul principal, care permite ca, pe baza acestuia, să se ia măsuri precum:
- instituirea unor măsuri asigurătorii (sechestre) asupra bunurilor mobile și imobile ale destinatarului;
- înscrierea autorităților statului la masa credală a destinatarului consecutiv deschiderii procedurii colective a insolvenței cu suma înscrisă în el;
- demararea unor proceduri de natură penală?

A doua întrebare

- În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, **dreptul Uniunii, și în special articolul 47 din Carta DFUE se opune unei legislații naționale** –cum ar fi art. 205 alin.1 din OG 92/2003 privind Codul de procedură fiscală și unei practici judiciare aferente **care nu permite contestarea - pentru încălcarea dreptului la apărare - a unui proces-verbal de control cum este cel din litigiul principal?”**

Care a fost motivul pentru care s-a respins?

- Față de temeiul invocat în cadrul cererii de revizuire, Curtea reține că norma europeană – art. 47 din Cartă se bucură de claritate, **atât prin reglementare, cât și prin cazuistica abordată**, iar modul în care se aplică este atributul instanței naționale

continuare

- „Prin modul de formulare a întrebărilor, **se solicită practic soluționarea problemei esențiale** invocată drept temei al revizuirii, or, rolul interpretării normei comunitare obscure este acela de a ghida raționamentul instanței naționale spre o soluție în concordanță cu reglementările comunitare. „

continuare

- „Calificarea unui act juridic ca act cauzator de prejudicii în baza jurisprudenței comunitare nu este atributul Curții de Justiție a UE, ci al instanței naționale, care trebuie să aplice reglementarea europeană astfel cum a fost explicitată de Curte.
- Respinge cererile de sesizare a ÎCCJ și CJUE ca neutile.”

Dar ce s-a afirmat în decizia ulterioară

- **Avem o decizie de respingere a revizuirii ca fiind inadmisibilă, nu nefondată**
- „după cum rezultă din cuprinsul cererii de revizuire norma de drept pretins încălcată este cea cuprinsă în art. 47 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene (...) În acest sens, **toată argumentația revizuintei s-a axat pe ipoteza potrivit căreia, odată recunoscut caracterul de act prejudiciabil, acțiunea formulată împotriva acestuia este admisibilă**, potrivit normei de drept european amintite și jurisprudenței, pe larg expuse, în cuprinsul cererii. Astfel, **deși, în realitate, controversa purta tocmai asupra “caracterului prejudicial” al procesului-verbal de control, revizuinta nu a invocat norme de drept comunitar/jurisprudența unională care să-i confere actului litigios pretinsul caracter.** “

continuare

- Curtea observă că **toate referirile făcute de revizuenta la jurisprudența CJUE nu schimbă datele problemei, întrucât toată cauzistica de acest tip ce a fost invocată pleacă de la ipoteza existenței unui act definitiv prejudiciabil, fără a veni să statueze că anumite acte** (de tipul procesului-verbal de control) **sunt acte definitive și prejudiciabile.**
- Față de aceste împrejurări, **reținând că revizuenta nu a evidențiat norme de drept comunitar/jurisprudența unională care să confere actului administrativ de tipul celui litigios caracter definitiv/prejudiciabil, prin el însuși,** prin raportare la dispozițiile art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004, va respinge cererea de revizuire, ca inadmisibilă.

Concluzie intermediară

- nu se impune realizarea unei trimiteri preliminare cu privire la necesitatea de a afla dacă, raportat la situația de fapt și de drept existentă în România, ne aflăm în prezența unui act cauzator de prejudicii în sensul autonom al dreptului Uniunii și a articolului 47 din Carta DFUE – motivul respingerii fiind dat atât de de faptul că **articolul 47 din Carta DFUE este clar în acest sens**, cât și pentru că instanța a considerat că **nu revine Curții de Justiție competența de a califica un act juridic ca act cauzator de prejudicii**
- o declarare a acțiunii în revizuire ca fiind inadmisibilă pentru motivul că, în ochii aceleiași instanțe, **revizuenta nu a arătat jurisprudența unională specifică ce ar fi capabilă să confere chiar procesului verbal fiscal caracterul de act cauzator de prejudicii definitiv**

Care sunt obligațiile impuse cu privire la motivare și interpretare?

- Care sunt obligațiile impuse de articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului?
- Care sunt obligațiile impuse de jurisprudența Curții de Justiție cu privire la articolul 267 al treilea paragraf TFUE?
- Articolul 47 din Carta DFUE

Articolul 6 CEDO

- Două obligații în ceea ce privește strict **problematica refuzului unei instanțe de a adresa o trimitere preliminară:**
 - Prima obligație, care nu depinde de calitatea instanței naționale de a fi instanță ultimă în grad, cauza *Herma împotriva Germaniei* unde s-a arătat că atunci când o instanță refuză realizarea unei trimiteri preliminare, **motivele conferite pentru refuz trebuie să fie astfel formulate pentru a putea permite Curții să analizeze de facto dacă refuzul ar fi fost sau nu unul arbitrar**

-

Articolul 6 CEDO

- A doua obligație, obligație ce este de această dată impusă de articolul 6 din Convenție **doar instanțelor ultime în grad**, este obligația ca **motivele de refuz etalate de instanță să se încadreze *expres* în rândul celor permise de Curtea de Justiție** a fi invocate – adică precum sunt redate în jurisprudența ***Cilfit și alții***..
- Hotărârea *Dhahbi* a Curții Europene a Drepturilor Omului este una dintre cele trei hotărâri prin care Curtea cristalizează această obligație, chemată fiind să examineze o decizie a Curții de Casație din Italia.

Baydar împotriva Olandei

- apoi reluate și în recenta hotărâre *Baydar împotriva Olandei*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului enumerând încă o dată **cele trei excepții permise de Curtea de Justiție** pentru ca o instanță de ultim grad să refuze în mod judicios o trimitere preliminară, și anume: pentru faptul că **întrebarea propusă este irelevantă**; pentru faptul că **dispoziția de drept UE a fost deja interpretată de Curtea de Justiție**; sau pentru faptul că **aplicarea corectă a dreptului Uniunii este atât de evidentă încât nu lasă loc pentru nicio îndoială rezonabilă**. *Hotărârea din data de 24 aprilie 2018, Baydar împotriva Olandei, cererea nr. 55385/14, CE:ECHR:2018:0424JUD005538514, paragr. 44.*

Ferreia Santos Pardal împotriva Portugaliei

- în *Ferreira Santos Pardal împotriva Portugaliei* Curtea Europeană a rezumat jurisprudența incidentă, arătând că ne aflăm în prezența **unui refuz arbitrar** de trimitere preliminară atunci când **există refuz deși normele incidente nu stabilesc nicio excepție de la obligația de trimitere**, sau atunci când **refuzul se întemeiază pe alte motive decât cele prevăzute ca ca putând fi invocate pe cale de excepție, sau** atunci când **refuzul nu este suficient de motivat prin raportare la excepțiile incidente** Decizia din data de 30 iulie 2015, cererea nr. 30123/10, CE:ECHR:2015:0730JUD003012310,

Concluzii jurisprudență CEDO prima parte

- o instanță națională care refuză realizarea unei trimiteri preliminare are atât obligația generală impusă de articolul 6 din Convenție ca atunci când refuză o astfel de trimitere **să nu ofere motive capabile să conducă la concluzia că refuzul a fost unul arbitrar,**
- dar și ca **atunci când este o instanță ultimă în grad, refuzul să se încadreze expres în rândul excepțiilor stabilite de Curtea de Justiție pe cale pretoriană.**

Raportat la speta redata

- un refuz al unei instanțe ultime în grad, care face trimitere la **claritatea normei** dar care, **pe de altă parte, respinge acțiunea pentru motivul că revizuentul nu a indicat jurisprudența Curții de Justiție care să califice respectivul document ca fiind un act cauzator de prejudicii**, reprezintă o motivare arbitrară sau o motivare ce este în mod manifest una nerezonabilă din cauza **contradicție existente** între motivele avansate pentru refuzul trimiterii și cele avansate pentru respingerea acțiunii și ca atare reprezintă o încălcare **a obligațiilor impuse de Curtea Europeană a Drepturilor Omului pe calea articolului 6 din Convenție**
- **Dar și a obligațiilor impuse de articolul 47 din Carta DFUE raportat la articolul 267 TFUE.**

Jurisprudența CEDO ref. la condițiile de admisibilitate ale unei cereri

- atunci când Curtea de Apel București a respins cererea în revizuire ca fiind inadmisibilă, aceasta automat a interpretat condițiile de admisibilitate ale unei cereri în revizuire introduse pentru motivul nerespectării aplicării prioritare a dreptului Uniunii, stabilind de la sine putere că o atare cerere este a fi una **admisibilă doar dacă există deja o normă sau o jurisprudență a Curții de Justiție care să fi calificat respectivul proces verbal fiscal ca fiind un act cauzator de prejudicii.**
- În ceea ce privește condițiile de admisibilitate ale unei căi de atac, articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului impune și **obligații specifice ce trebuie respectate de instanțele naționale atunci când acestea interpretează - și aplică la o situație anume de fapt - condițiile de admisibilitate** ale unei căi de atac ce sunt stabilite prin lege (inter alia *Mikulova, 2005, paragr. 52*)

continuare

- deși Curtea a acceptat că în cazul unei căi de atac ce nu privește o primă judecată pe fond, condițiile de admisibilitate pot fi mai stricte decât condițiile de admisibilitate pentru introducerea unei acțiuni în primă instanță, tot ea a subliniat că **inclusiv într-o atare situație, maniera prin care respectivele condiții de admisibilitate sunt interpretate și aplicate trebuie să respecte principiul securității juridice**

continuare

- În cadrul jurisprudenței sale, Curtea de la Strasbourg a considerat că prin **alegerea - dintre mai multe variante interpretative - a celei ce se dovedește a fi cel mai mult în defavoarea justițiabilului, se aduce atingere chiar substanței dreptului de acces** la o instanță – componentă a dreptului la un proces echitabil.
- Inter alia, hotărârea din data de 12.11.2002, Beles și alții împotriva Cehiei, cererea nr. 47273/99, CE:ECHR:2002:1112JUD004727399, paragr. 51 - pentru interpretare restrictivă, și hotărârea 28 octombrie 1998, Perez de Rada Cavanilles împotriva Spaniei, CE:ECHR:1998:1028JUD002809095, paragr. 49 – pentru aplicare restrictivă.

Revenind la speta CAB

- cererea în revizuire a fost declarată **inadmisibilă pentru motivul că revizuentul nu ar fi indicat care era acea dispoziție de drept UE sau acea jurisprudență a Curții de Justiție care să fi stabilit caracterul de act cauzator de prejudicii a procesului verbal fiscal** incident în cauză,
- Curtea de Apel București a încălcat și obligația specifică impusă de articolul 6 din Convenție **ca din mai multe variante interpretative, să o aleagă pe cea mai favorabilă justițiabilului**
- nici măcar **principiul securității juridice nu a fost respectat din moment ce în alte cauze ce au vizat tot acțiuni în revizuire** introduse pentru încălcarea principiului aplicării prioritare a dreptului Uniunii, **acțiunile nu numai că au fost declarate admisibile *prima facie*, dar în cadrul acestora s-au și realizat trimiteri preliminare pe rolul Curții de Justiție (C-424/12, C-69/14, C-354/14 sau C-676/17 care este *pendinte*)**

Dar care e jurisprudența CJUE incidentă?

- În hotărârea **Baydar împotriva Olandei din 24 aprilie 2018, CEDO trimitere la hotărârea Aquino a Curții de Justiție** pentru a arăta excepțiile de la obligația de a realiza o trimitere preliminară în cazul unei instanțe care este instanță de ultim grad.
- În încheierea de refuz, Curtea de Apel București a constatat faptul că articolul 47 din Carta DFUE se bucură – față de temeiul invocat în cadrul cererii în revizuire – de “**claritate**, atât prin reglementare cât și prin cazuistica abordată». În plus, a arătat că “calificarea unui act juridic ca act cauzator de prejudicii în baza jurisprudenței comunitare (sic!) **nu este atributul Curții de Justiție a UE, ci al instanței naționale**”. În consecință, și după cum am putut observa mai sus, Curtea de Apel București a considerat că **cererea de sesizare CJUE nu este utilă soluționării cauzei**

Practic, ce a făcut CAB

- a încercat să îndeplinească în motivări **jurisprudența *Da Costa* și *Cilfit și alții*** referitoare la claritatea normei (*doctrinile acte éclairé și acte clair*)
- **cu jurisprudența în care instanța de la Luxembourg a refuzat să răspundă la trimitere, declarând-o drept inadmisibilă pentru că, din cauza circumstanțelor spețelor respective, răspunsul pe care l-ar oferi la întrebările adresate nu ar fi un răspuns util** instanței de trimitere
- instanța a subliniat că nu este pentru Curtea de Justiție să se pronunțe cu privire la aplicarea unei norme de drept la o situație de fapt anume, ci doar cu privire la interpretarea dreptului Uniunii, nearătând, pe de altă parte, de ce prin respectivele întrebări de interpretare ale articolului 47 din Carta DFUE s-ar fi solicitat Curții de Justiție nu să se pronunțe cu privire la interpretarea articolului 47 din Cartă, ci cu privire la aplicarea interpretării la situația de fapt anume *pendinte* și nici de ce, până la urmă, o atare solicitare adresată Curții de Justiție cu privire la aplicarea dreptului Uniunii ar fi o pronunțare ce nu ar intra în competența Curții de Justiție

Raportat la o atare motivare

- urmează să arătăm, în primul rând, **ce impune de fapt articolul 267 al treilea paragraf și jurisprudența *Cilfit* ca obligații în sarcina instanței naționale,**
- și, mai apoi, **ce înseamnă de fapt jurisprudența Curții de Justiție cu privire la utilitatea răspunsului pe care Curtea îl va conferi cu**

SCOPUL: de a evidenția că aceste aspecte, pe lângă faptul că ele nu trebuie confundate, nu pot fi nici coroborate, precum și pentru a sublinia că **simpliciter existența a unei norme sau jurisprudențe clare nu înseamnă că întrebările propuse nu ar fi utile soluționării cauzei.**

Jurisprudența Cilfit – cauze recente

- Articolul 267 TFUE **distinge, din perspectiva mecanismului trimiterii preliminare, între instanțele care sunt ultime în grad și instanțele care nu sunt ultime în grad.**
- Astfel, Curtea de Justiție a arătat în **Aquino** cum “în conformitate cu articolul 267 al treilea paragraf TFUE, instanțele naționale ale căror decizii nu sunt supuse unei căi de atac de drept intern **sunt obligate să sesizeze Curtea**”, obligația fiind “instituită în vederea asigurării unei aplicări corecte și a unei interpretări uniforme a dreptului Uniunii în toate statele membre” și având ca “obiectiv evitarea formării, în vreun stat membru, a unei jurisprudențe naționale care **să nu corespundă normelor din dreptul Uniunii**”

Association France Nature Environnement

- cu un an mai devreme, CJUE arătase în *Association France Nature Environnement* cum “Curtea a statuat, la punctul 21 din Hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit și alții (283/81, EU:C:1982:335), că o instanță ale cărei decizii nu sunt supuse unei căi de atac în dreptul intern **trebuie, atunci când se pune o problemă de drept al Uniunii** în cauza dedusă judecătii sale, **să își îndeplinească obligația de sesizare, cu excepția cazului în care** constată că aplicarea corectă a dreptului Uniunii se impune cu **o asemenea evidență încât nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile** și că **existența unei astfel de posibilități trebuie să fie evaluată în funcție de** caracteristicile proprii dreptului Uniunii, de dificultățile specifice pe care le prezintă interpretarea acestuia și de *riscul divergențelor de jurisprudență în cadrul Uniunii*”

Continuare *Association France Nature Environnement*

- În plus, în aceeași cauză, Curtea a arătat că într-o situație precum cea de pe rolul instanței de trimitere din cauza respectivă, refuzul trimiterii preliminare ar fi fost în conformitate cu obligația instituită de articolul 267 al treilea paragraf TFUE **doar dacă lipsa îndoielii** cu privire la claritatea normei și a jurisprudenței incidente **ar fi fost demonstrată în mod detaliat**, și mai precis, prin **arătarea de către judecătorul național a faptului că** “**nu există nicio îndoială rezonabilă cu privire la interpretarea și la aplicarea condițiilor care reies din Hotărârea din 28 februarie 2012, Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103)**”

Ferreira da Silva e Brito și alții

- Curtea arătase în cauza *Ferreira da Silva e Brito și alții* instanța ultimă în grad trebuia să realizeze o trimitere preliminară, considerând că era exclusă posibilitatea ca instanța să poată considera că aplicarea corectă a dreptului Uniunii ar fi putut să se impună cu o asemenea evidență încât să nu lase loc niciunei îndoieli rezonabile, arătând că “**în împrejurări cum sunt cele în discuție în cauza principală**, marcate atât de **curențe jurisprudențiale contradictorii la nivel național** în ceea ce privește noțiunea „transfer de unitate” în sensul Directivei 2001/23, cât și de **dificultăți de interpretare recurente ale acestei noțiuni în diferitele state membre**, o instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse niciunei căi de atac în dreptul intern **trebuie să își îndeplinească obligația de a sesiza Curtea, iar aceasta în scopul de a evita riscul unei interpretări eronate a dreptului Uniunii**”

Lipsa de relevanță

- Curtea a considerat că o întrebare propusă poate fi considerată ca nefiind relevantă numai “în cazul în care, indiferent care ar fi răspunsul la această întrebare, **nu ar putea avea nicio influență asupra soluționării litigiului**”, subliniind totodată în cauza *Consiglio nazionale dei geologi* că “dimpotrivă, în cazul în care instanțele naționale constată că este necesară recurgerea la dreptul Uniunii pentru soluționarea litigiului cu care au fost sesizate, articolul 267 TFUE le impune acestora, **în principiu**, obligația de a sesiza Curtea pentru orice problemă de interpretare care se pune”.

continuare

- pentru Curtea de Justiție **nu există nicio jurisprudență care să permită instanței ultime în grad de a invoca faptul că întrebările propuse nu sunt utile, ci doar o jurisprudență în care Curtea arată că este permis să se invoce faptul că întrebările propuse nu sunt pertinente sau necesare pentru soluționarea cauzei**, și, mai precis, o jurisprudență din care transpare obligația instanței naționale **de a motiva de ce consideră că oricare ar fi răspunsul ce ar putea fi oferit de Curte la întrebările propuse, el nu va fi un răspuns ce ar risca să aibă cea mai mică influență** asupra soluționării litigiului.
- că pentru a putea în mod judicios refuza realizarea unei trimiteri preliminare pentru motivul că norma de drept UE este clară, instanța ultimă în grad va trebui nu numai să arate în cuprinsul motivării refuzului trimiterii că și alte instanțe, atât din alte state membre, cât și din același stat membru înțeleg respectiva normă de drept UE în același mod, dar și să menționeze că interpretarea pe care instanța o va acorda prin aplicarea respectivei norme **nu va intra în contradicție cu o interpretare ce a fost conferită respectivei norme de drept UE de chiar aceeași instanță în hotărârile sale anterioare** (a susținut doctrina)

Cât despre utilitate

- Jurisprudența Curții de Justiție cu privire la utilitate este o jurisprudență diferită de cea referitoare la claritatea normei de drept UE, și totodată **diferită de cea referitoare la obligarea realizării unei trimiteri preliminare**
- În *Schwepps*, Curtea a arătat faptul că deși o instanță națională poate respinge întrebările propuse pentru motivul că **nu ar fi necesare sau pertinente pentru obiectul cauzei, odată ce ele sunt trimise**, “respingerea de către Curte a unei cereri de decizie preliminară adresate de o instanță națională nu este posibilă decât atunci când este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când **Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util** la întrebările care îi sunt adresate”

Confuzia dintre răspuns util și întrebări utile

- În jurisprudența Curții de Justiție **că lipsa de utilitate a cererii de trimitere preliminară privește răspunsul pe care îl va oferi Curtea, și nu utilitatea întrebărilor propuse**, iar o posibilă inadmisibilitate a trimiterii preliminare din această perspectivă nu echivalează cu lipsa de utilitate a întrebărilor adresate pentru instanța de trimitere.
- Această posibilă confuzie ce poate să apară a fost subliniată și de AG în Tolley (C-430/14), punctele 43 - 45.

Ca punct final

- Mai dorim să menționăm și faptul că mi se pare aproape imposibilă invocarea faptului că **articolul 47 din Carta DFUE ar fi o normă clară dacă e să ne uităm numai la faptul că acesta trebuie interpretat în lumina jurisprudenței CEDO evolutive** și a jurisprudenței curților constituționale referitoare la acele drepturi fundamentale ce sunt parte a unei tradiții constituționale commune.
- Faptul că **tratatele UE nu definesc în mod precis ce se poate înțelege prin noțiunea de "interpretare" cuprinsă în cadrul articolului 267 TFUE** și că, în plus, cu cât jurisprudența a evoluat, cu atât **ideea de cooperare judiciară a primat față de necesitatea de a se distinge în mod clar** între interpretare și aplicare, și deci între competența de a interpreta și competența de a aplica, și aceasta pentru că scopul trimiterii este acela de a se asigura că rezultatul unui litigiu național va fi stabilit într-un mod care asigură aplicarea uniformă și unitară a dreptului Uniunii la nivelul tuturor statelor membre K. Lenaerts, I. Maselis, K. Gurtman, EU procedural law, Oxford University Press, 2014, la p. 231.

Concluzii scurte

- În România este foarte posibil să existe o confuzie, la nivelul instanțelor între situațiile în care există o obligație de a realiza o trimitere preliminară și situațiile în care există doar un drept de a realiza o trimitere preliminară
- Atunci când instanța refuză realizarea unei trimiteri preliminare nu pare a lua în considerare jurisprudența CEDO de dată recentă, și nici jurisprudența CJUE de dată recentă, neinvocând absolut deloc de ce consideră că nu există nicio îndoială rezonabilă cu privire la interpretarea ce ar putea fi conferită unei norme de drept UE - și neanalizând jurisprudența existentă în alte state membre cu privire la o situație de fapt asemănătoare